

УДК 81'282.2:81'373

DOI: 10.31471/2304-7402-2026-23(84)-51-61

**ЛІНГВАЛЬНА ІСТОРИЧНА ОСНОВА ЕПІСТОЛЯРІЮ
ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА (НА МАТЕРІАЛІ ЛИСТІВ ДО І. ФРАНКА)****Марія Брус**

*Карпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: mariia.brus@cnu.edu.ua*

У статті звернуто увагу на розвиток творчої діяльності Василя Стефаника в період кінця XIX – поч. XX ст., на який припало відродження української свідомості, національності й рідної мови. За діалектною основою художніх та епістолярних текстів, що відбили багате й колоритне мовлення русівської говірки, його можна вважати продовжувачем справи представників «Руської трійці» та сповідником ідеї творення єдиної української літературної мови на живій народній основі.

На прикладі листування Василя Стефаника показано, що в західноукраїнському регіоні та в покутському діалекті зосереджено чимало історичних лінгвальних елементів, які занепали або зовсім зникли з літературної мови, і локалізувалися великою мірою в діалектах української мови, особливо південно-західного наріччя. Вони стосуються різних рівнів розвитку української мови: фонетичного, лексичного, морфологічного, синтаксичного. Зазначено, що вони можуть не тільки відтворити історію розвитку специфічних рис української мови, збережених у діалектах української мови, а й констатувати факт безперервного й тривалого розвитку української літературної мови відбувався на власній історичній основі.

Ключові слова: *історія української мови, лінгвальна основа, західноукраїнський варіант, покутський діалект, мова листування Василя Стефаника.*

Мовна картина художніх творів Василя Стефаника розкрита на сьогодні обширно й багатогранно, що не ставить під сумнів і їхнє лінгвальне підґрунтя – поєднання особливостей тодішнього покутського діалекту й західноукраїнського варіанта української мови, яке неодноразово намагалися довести українські вчені (див. Ковалик, Грещук, Лесюк та ін.). Знання обидвох цих мовних систем – говірки рідного села й галицької літературної мови – дало змогу письменникові відбити першу переважно в мовленні персонажів, а другу – у мові автора. Однак і в авторській мові художніх творів, і в тексті листів новеліста так само трап-

ляються елементи, що «з погляду норм сучасної української літературної мови вважаються відхиленнями, тобто діалектизмами, але порівняти мову західноукраїнського письменника кінця XIX – початку XX ст. з літературною мовою сучасної соборної України взагалі видається недоцільним і навіть некоректним [див. Лесюк, 2012, с. 115]. І в теперішній час уже безсумнівним є той факт, що в художній творчості Василя Стефаника відобразився західноукраїнський варіант літературної мови, а не східноукраїнський кінця XIX – початку XX ст., проте ще не вироблений і не внормований.

Усе ж, питання про те, яка могла бути причина використання двох лінгвальних систем у власній творчості і чому мовну канву авторських текстів наповнили великою мірою елементи покутського діалекту, варто було би ще неодноразово розглядати й обговорювати в лінгвістичному стефанікознавстві. Адже в проміжку становлення нової української літературної мови творчість Василя Стефаника можна характеризувати, як активне введення народнорозмовних елементів до літературної мови, оскільки новеліст, імовірно, не був байдужим до такого процесу і вбачав у діалектній мові джерело для розвитку літературної мови, як підтверджували і його заклики: «Ви, молоді письменники, беріть собі приклад з французів: перетоплюйте це ріжноманітне слово українських діялектів, говорів, жаргонів на одну спільну, криштально чисту літературну мову. Бо мову треба творити, кувати, стоплювати, як вони це роблять віками...» [див. Стефанік, 2020, 1/1 с. 477].

Активна творча діяльність письменника припала на кінець XIX – початок XX ст., на якій не могли не відобразитися події, що відбувалися в тодішній провінції «Королівство Галичини та Володимирії», зокрема у справі відродження української свідомості, національності й рідної мови (тодішньої руської). Очевидно, Василеві Стефаніку були відомі вже неодноразові спроби розвитку власної літературної мови на живій народній основі, що зберігалася практично в устах галицького селянства, бо українська шляхта була ополячена, запровадження її в освітню та інші сфери суспільного життя Галичини. Навіть якщо й не переймався мовно-культурним пробудженням у своєму краї, то для мистецької творчості міг обдумувати якість погляди й підходи щодо розвитку української літературної мови в Галичині, використання книжної і розмовної мови в писемній формі. А за діалектною основою новел, що відбили багате й колоритне мовлення селян русівської говірки, Василя Стефаника можна вважати продовжувачем справи представників «Руської трійці», які основним завданням своїм вважали писати й промовляти рідною мовою та згідно з власною правописною реформою дотримувалися принципу «Пиши – як чуєш, а читай – як видиш» [див. Фаріон, 2007, с. 152].

Про власну літературну мову та близькість її до селянської розмірковував і сам Стефаник, як згадував М. Рудницький: «Я, правду кажучи, повинен був пуститись на ліричного поета, але чистої літературної мови не вивчив, відбився задалеко від нових книжок. Пишу, як чую, як люди довкола мене балакають. І малюю те, що бачу. Ні, це не така собі звичайна фраза. Підмітиш іноді на селі таку сценку, що аж губами плямкаєш, подумаєш – тільки сядь і запиши, але на перо вона не береться. Не всяка риба на всякий гачок піде» [див. Стефаник, 2020, 1/1 с. 488]. Усе ж мовлення його не відповідало селянському: «Стефаник у розмові має основні прикмети свого стилю: зв'язкового, афористичного, з різними переходами і недосказами. У цьому він зовсім протилежний тип до селянина, який визначається епічною балакучістю» [див. Стефаник, 2020, 1/1 с. 476]. Та й сам Василь Семенович як громадський діяч схилявся, мабуть, до вироблення єдиної української літературної мови, як видно зі спогадів: «Вже між присутніми були особи, які не зрозуміли вповні основної глибокої думки Стефаніка. У покликку творити одноцільну єдину українську мову дехто добачував фальшиву скромність мистця напівдіалекту, інші: настроєву примху» [див. Стефаник, 2020, 1/1 с. 478].

Прозові й епістолярні твори Василя Стефаніка великою мірою відображають галицькі мовні ознаки кінця XIX – початку XX ст. і містять, як уже зазначалося, чимало діалектизмів, регіоналізмів, провінціалізмів. Однак такі спеціальні мовні одиниці чи елементи виникли не обов'язково в Галичині, а могли бути відомі на цій українській території з давніх-давен. За спостереженнями вчених, «граматичні форми (в основній своїй більшості), що вважаються нині діалектними, “галицькими”, регіональними, якраз і були історичними, які вживалися в староукраїнській літературній мові. Волею долі сталося так, що вони не ввійшли в мову сучасної української літератури» [див. Лесюк, 2012, с. 115–116]. Давні спільнослов'янські чи власне українські лінгвальні риси, що занепали чи зовсім зникли з літературної мови, локалізувалися великою мірою в діалектах української мови, особливо південно-західного наріччя. Тому й в художній мові Василя Стефаніка можна простежити чимало історичних рис, що збереглися в цьому наріччі, що стосуються різних рівнів розвитку української мови: фонетичного, лексичного, граматичного, стилістичного. Якщо в новелістиці це більше виражено, оскільки покутський діалект і зокрема говірка рідного села Русова лягли в основу найбільше мовлення персонажів і частково авторського мовлення, то в епістолярії переважає все ж галицький варіант літературної мови. У зв'язку з цим у праці зроблено акцент на епістолярну спадщину письменника, щоб виявити історичні риси української мови, що не ввійшли до норм сучасної української літературної мови, але дали змогу сформувати історичну основу художніх та епістолярних творів Василя Стефаніка.

Для проведення дослідження взято до уваги тільки листи Василя Стефаника до Івана Яковича Франка, якого новеліст звеличував як одного з найкращих синів українського народу і згадував із великою пошаною: «Франко наш найкращий провідник, наш учитель, ясне сонце на українському небі, і ми його не можемо забути, як [це зробили] національні демократи, вибираючи його почесним членом «Просвіти». І тепер, як він в свої слабості каже до своєї жінки: «Мамо – се вони, се мужики, а я з ними» – тепер і ми скажемо: «Франко наш. Ми з ним» [див. Стефаник, 2020, 1/1 с. 469]. До того ж, у дослідженні буде згадано три листи до Івана Франка, що ввійшли до «Зібрання творів» Василя Стефаника (2020, Т. 1, кн. 2). У цих листах адресант звернувся до свого високошанованого адресата, як «*Вельмиповажний Добродію!*» (с. 27), «*Дорогий добродію!*» (с. 187), «*Високоповажані пане доктор!*» (с. 377). Порівняно з прозою, у таких листах небагато діалектних чи регіональних елементів, що свідчать про тяглість історичних явищ української мови і збереження великою мірою їхніх рефлексів у південно-західному наріччі, але такі риси трапляються на різних мовних рівнях. Їх окреслено в праці як архаїзми – мовні одиниці, що на певному історичному етапі стали застарілими або вийшли зовсім із загальноновживаного мовлення [див. Тараненко, 2007, с. 33–34]. Та для їхнього аналізу застосовано періодизацію історії розвитку української мови, яку запропонував український мовознавець Ю. В. Шевельов [див. Шевельов, 2002, с. 54–55]

До фонетичних особливостей, виявлених у листах Василя Стефаника до Івана Франка, що збереглися як архаїчні, належить вживання фонем /o/ перед наступною /a/: *багато* (с. 27). У сучасному прислівнику *багато* та в низці інших лексем ще в давньоукраїнський період відбувся перехід фонем /o/ в /a/ перед наголошеною фонемою /a/, що закріпився на літературному рівні (*кажан, качати* тощо). Але цей процес не набув всеохопного й регулярного характеру та не вилився в загальний фонетичний закон української мови [див. Брус, 2015, с. 74], а діалектне мовлення відображає не тільки залишки чи винятки його, а й активне вживання давніх форм слів без названої зміни (*горячий, колач* тощо).

Поодинокими номінативними одиницями засвідчено в епістолярії давнє явище вживання фонем /o/, /e/ у відкритому, які після занепаду редукованих звуків перейшли в /i/ новозакритого складу, напр.: *військо, меж* (с. 139). Втрата редукованих голосних у кінці слів та складів спричинила за вказаних умов зменшення кількості складів, а відповідно і виникнення закритих складів, у яких фонем /o/, /e/ й перейшли в /i/, унаслідок чого виникло та збереглося в сучасній українській літературній мові чергування /o/, /e/ з /i/ (напр., *ніч – ночі, піч – печі*). Дослідники зауважили й те, що в новозакритих складах звуки *o, e* після занепаду

наступного редукованого *ь* у південноукраїнських говорах вимовлялися як монофтонги, а в північноукраїнських – як дифтонги, що поступово монофтонгізувалися [див. Брус, 2015, с. 59]. Отож у діалектах західноукраїнського регіону маємо випадки збереження /o/, /e/ у відкритих складах, що й підтверджують слова, взяті з творів Стефаника.

В одному з листів зафіксовано іменник *железниця* (с. 28), типовий для західноукраїнського регіонального мовлення, порівняно з літературним варіантом *залізниця*, як і його твірне слово *железо*, що збережене ще з дописемного періоду і відповідає сучасній лексемі *залізо*. Українська мова успадкувала слово **želězo* з праслов'янської, що зводилося до індоєвропейської основи **ghel-gho-s*, але ще в давньоукраїнський період воно зазнало уподібнення звука *ж* до попереднього *з*, а початковий склад *зе-* зблизився з префіксом *за-* [див. Етимологічний словник, 1985, 2, с. 229]. Унаслідок таких змін нормативним у літературній мові став варіант *залізо* та похідні від нього слова, а в діалектах, особливо південно-західного наріччя, маємо активно вживану давньоукраїнську форму слова *железо* та спільнокореневі з ним іменники *железниця*, *железничник*, *железничниця* та ін.

Асимілятивних змін у минулому зазнали й іменники середнього роду давнього другого типу відмінювання із суфіксом основи *-jě-* (напр., *житьє*, *знаньє*, *судья*) та окремі субстантиви давнього першого типу відмінювання із суфіксом основи *-ja-*, що відповідають аналогічним сучасним іменникам другої й першої відміни (напр., *життя*, *знання*, *суддя*). У таких словах після занепаду слабкого редукованого *ь* відбулася повна прогресивна асиміляція, унаслідок чого й виникли подовжені приголосні звуки та збереглися як нормативні дотепер. Однак у минулому таке подовження ще тривалий час не відображалось на письмі та й практично не було засвідчено найдавнішими староукраїнськими пам'ятками [див. Брус, 2015, с. 62–63]. Цим можна пояснити і вживання названих іменників у діалектному мовленні як результатів прогресивної асиміляції, але без подовжених приголосних звуків, та зокрема в листах Стефаника, напр.: *статя* (*статі*) (с. 137–138), *посіданя* (с. 138), *надужитя*, *Поділя* (с. 139). До того ж, у таких словах для покутського говору і для всього західноукраїнського регіону загалом специфічним стало вживання давнього закінчення *-є* замість сучасного *-а*, напр.: *переконанє* (с. 138), *поважанєм* (с. 378).

Упадає у вічі ще така типова фонетична ознака покутського говору, втілена і в творах письменника, як твердість звука *р*, напр.: *борба* (с. 139). Як зазначають дослідники, твердіння цього звука відбувалося впродовж усієї історії розвитку української мови, але неоднаково в різних говорах, унаслідок чого закріпилася тверда вимова цього звука (*вірний*, *довір'я*, *ревіти* тощо), хоч трапляється і м'яка вимова (*зоря*, *косаря*, *говорю* тощо), що простежувалося ще в староукраїнських пам'ятках. І

хоч на літературному рівні закріпилася тверда і м'яка вимова цього звука, все ж у діалектах збереглася переважно тверда вимова звука *p*, що властиво й галицькому мовленню [див. Брус, 2015, с. 77–78].

До особливостей вимоги звуків у діалектному галицькому середовищі слід віднести й редукцію голосних, що властива західноукраїнському варіанту літературної мови загалом і частково відображена в епістолярному мовленні Стефаніка у формі позначення ненаголошеної фонемі /e/ фонемою /и/, або навпаки, напр.: *чикає* (с. 139). Це можна пояснити історичними чинниками, зокрема виникненням нової (сучасної) фонемі /и/ ще в давньоукраїнський період, що почала зближуватися під час вимови в ненаголошеній позиції з фонемою /e/. У процесі такої асиміляції мовознавці вбачали специфічне діалектне явище, характерне насамперед південно-західним говорам української мови, у межах яких звуки *e* й *и* зазнавали уподібнення навіть незалежно від наголошування, що було викликане значним наближенням *e* у вимові до голосних високого підняття [див. Брус, 2015, с. 72].

На лексичному рівні у листах Василя Стефаніка привертає увагу використання в листах до Івана Франка різних за походженням лексем: діалектних або конкретно галицьких, напр.: *тамошні* «тутешній» (с. 27), *молодіжи* «молодь» (с. 137), *безглядний* «беззастережний» (с. 137), *найборше* «найшвидше» (с. 138), *видите* «бачите» (с. 139), *последніх* «останніх» (с. 139), *догіднішу* «спрятливіший», *відчит* «доповідь» (с. 377); власне українських, напр.: *мужицтво* (с. 139), *охочих*, *унеможливили*, *рівночасно* (с. 377); спільнослов'янських, що збереглися в українській літературній мові, напр.: *добродій*, *віче*, *нічліг* (с. 27, 28), *бесідник* (с. 137), *околиця*, *очікуваний* (с. 377), у розмовному чи діалектному мовленні, напр.: *удержувати* (с. 28), *висказувати* «висловлювати» (с. 138), *свобідно* «вільно» (с. 138), *ліпше* «краще» (с. 138), *множество* «велика кількість» (с. 377), а також іншомовного походження, напр.: *сала* «велика кімната» (с. 27), *нотатка* «помітка» (с. 137), *апотеоза* «обожнювання» (с. 137), *квестія* «питання, справа» (с. 138), *важна* «важлива» (с. 138), *редакція* «упорядкування» (с. 138), *доктор* «вчитель, наставник» (с. 377).

З морфологічних особливостей привертають увагу історичні форми різних самостійних частин мови, відображених у листах Стефаніка. Однією з таких характерних ознак стало вживання субстантивів жіночого роду сучасної третьої відміни із закінченням *-и* в родовому відмінку однини, напр.: *суспільности*, *справедливости* (с. 138). Такі слова належали ще в праслов'янській мові до четвертого типу відмінювання імен із основою на *-ї*- та сформували парадигму відмінювання, яку успадкувала й українська мова та від раннього писемного періоду вживала закінчення *-и* в родовому відмінку однини названих іменників [див. Брус, 2015, с.]. Давня флексія *-и* регулярно зберігалася в історії розвитку української

мови, проте минулого сторіччя до літературної мови були введені нові форми з флексією *-i* (*землі, радості* тощо), однак у теперішньому сторіччі вони поступово відновлюються та повертаються за загального вжитку. А досліджувані тексти листів адресанта засвідчили, що в діалектному мовленні закінчення *-и* виявилось стійкішим, ніж у літературній мові.

Простежено в текстах листів ще вживання слів із давнім закінченням *-ови* у давальному відмінку однини, напр.: *Мицкевичови* (с. 137). Це закінчення виникло ще в праслов'янській мові під час відмінювання іменників третього типу відмінювання з основою на *-й-* та було успадковане давньоукраїнською мовою. Згодом поширилося у словозміні всіх іменників чоловічого роду та середнього роду, що ввійшли до сучасної другої відміни, і використовувалося впродовж усієї історії розвитку української мови, але в літературній мові минулого сторіччя його замінило закінчення *-у(-ю)*. Проте в діалектному мовленні Галичини давня флексія *-ови* міцно вкорінилася і не втратила актуальності дотепер.

Множинні іменники та субстантиви давнього четвертого типу відмінювання з основою на *-й-* в листах Стефаніка вжито з флексією *-ий* у родовому відмінку множини, напр.: *людий* (с. 27), відповідниками яких у сучасній українській літературній мові є форми на *-ей* (*людей, гостей*) Флексія *-ий* виникла ще на спільнослов'янському ґрунті, у якій голосний *и* розвинувся з сильного редукованого звука *ь* перед приголосним *й*, і стала специфічною граматичною ознакою відмінювання множинних іменників та більшості іменників сучасної четвертої відміни. На літературному рівні вона замінена закінченням *-ей*, однак діалектне мовлення, особливо південно-західного наріччя, не втратило давню флексію *-ий*, що й підтверджують листи Стефаніка.

Історичне закінчення *-ий* характерне в листах Стефаніка і для прикметників чоловічого, жіночого й середнього роду давньої м'якої групи, напр.: *тутешної* (с. 137). У ньому голосний звук *и* походить із редукованого *ь*, який у сильній позиції перед *й* перейшли в *и*, тому утворилося закінчення *-ий*, що збереглося в прикметниках як твердої, так і м'якої групи, однак прикметники м'якої групи на сучасному етапі мають закінчення *-ій*, напр.: *тутешній*. Але діалектне мовлення виявило тенденцію до збереження цієї давньої історичної ознаки – флексії *-ий*, як видно і з епістолярію Василя Стефаніка.

Письменник ужив майже всі відносні прикметники, що мають сьогодні суфікси *-ськ*, *-зьк*, *-цьк-*, з давніми формами їхніх словотворчих морфем – *-ск*, *-зк*, *-цк*, напр.: *рускої, польська, польсько-руська, мужицкі* (с. 138–139). У таких прикметниках ще в давньоукраїнській мові після занепаду редукованого *ь* перед *-ск*, *-зк*, *-цк* відбулася палаталізація звуків

с, з, ц у цих суфіксах, яка відображалася непослідовно та різними рефлексамі в писемних джерелах [див. Брус, 2015, с. 64].

Регулярними в листуванні Василя Стефаника стали ще праслов'янські рефлекси вказівного займенника *сей* (*се, ся, сі*) з різними відмінковими формами [див. Стефаник, 2020, 1/2 с. 137–139, 377], який зазнав упродовж історичного розвитку фонетичних і морфологічних перетворень та змінився поступово на новий *цей* (*ця, це, ці*) [див. Брус, 2015, с. 124, 165]. А з відмінкових форм займенника третьої особи однини *він* (*вона, воно, вони*) реалізовані в його листах праслов'янські форми непрямих відмінків анафоричного займенника *и* (*я, є*) – *єго, єму, єї* [див. Стефаник, 2020, 1/2, с. 137–139], що вживався в ролі особового, але був витіснений тільки в називному відмінку давньоукраїнської мови новим займенником *онъ* (*оно, она*), вказівним за походженням [див. Брус, 2015, с. 164]. Праслов'янську систему відмінювання відобразили в мовленні Василя Стефаника і форми давнього вказівного займенника *тъ* (*то, та*), напр.: *тої* (с. 377), які ще в давньоукраїнський період утворювали парадигму відмінювання коротких займенників, а далі й повних стягнених займенників [див. Брус, 2015, с. 166].

Дієслівні форми епістолярію письменника практично відповідають тодішньому західноукраїнському варіанту літературної мови. Порівняно з новелами, серед них дуже мало давніх історичних дієслівних форм, зокрема це окремі залишки давнього перфекта, який виражав завершену дію, і зберігся найбільшою мірою в діалектах південно-західного наріччя. напр.: *могли-сьте* (с. 137). Зі складників його давній активний дієприкметник минулого часу на- *ль* перетворився на дієслово минулого часу, а дієслівна зв'язка *бути* в теперішньому часі вживається в говорах як енклітик або проклітик до дієслова минулого часу, разом із ним у тексті або окремо від нього. Перфект як давня складена й громіздка форма для вираження значення минулого часу поступово зазнав деформації, залишки якої його відобразилися в діалектному мовленні та переважно західноукраїнського регіону [див. Лесюк, 2012, с. 118].

Розмовними покутськими одиницями, що характеризували й стиль художньої творчості письменника – «пишу, як чую, як люди довкола мене балакають» – є в листах Василя Стефаника дієслівні форми з постфіксом *-ся*, напр.: *зголошуєся* (с. 27), *дієся, називаєся* (с. 139). Унаслідок занепаду редукованих ще в давньоукраїнський період подібні слова зазнали повної регресивної асиміляції за місцем і способом творення, унаслідок чого виникли подовжені звуки *ц', с'* [див. Брус, 2015, с. 63], що й відбилося найбільшою мірою в розмовному мовленні та поширилося зокрема в говорах західноукраїнського регіону. Проте в художньому мовленні Стефаника немає подовження приголосних, як уже зазначалося, а вказані слова вжито з неподовженим звуком *с'*.

Зі службових частин мови слід виокремити прийменник *против*, що кілька разів повторюється в листах Стефаника. Цей елемент є рефлексом давньоукраїнського прийменника *противу*, який вживався з формою давального, родового відмінків, але в староукраїнській мові його замінив новий варіант – *противъ*, від якого утворювалися й функціювали похідні прийменники в різних варіантах та зокрема прийменник *напротивъ* [див. Німчук, 1973, с. 422, 440–441]. Отож староукраїнська форма вказаного прийменника ввійшла і до епістолярної творчості Василя Стефаника.

Історичним елементом у структурі листів письменника став і сполучник *оже* (с. 27). Це давньоукраїнський сполучний засіб для вираження гіпотактичних відношень між частинами складнопідрядного речення, який вживався для з'ясування причини мети, умовних, наслідкових, з'ясувальних відношень, тобто був багатofункційним [див. Бевзенко, 1973, с. 457–465].

У синтаксичній організації листів Василя Стефаника можна так само простежити вияви окремих історичних процесів. Одним із таких явищ слід назвати вільний порядок розміщення компонентів у реченні, за якого первинно присудок розміщувався на відстані від підмета і часто в кінці речення [див. Брус, 2015, с. 199–202]. Речення такої структури трапляються часто і в текстах Стефаника, навіть в одній фразі, напр.: *Русини в особі Франка мають причину найзавзятійше поборювати нас, поляків. Квестія польсько-руська виступом Франка загострилася. Ся квестія ніколи не була предметом докладного і щирого трактованя зі сторони поляків. Поляки сю квестію майже ігнорують, не знають її цілком* (с. 138). Частини складеного дієслівного й складеного іменного присудка розміщені часто на віддалі один від одного, що також вказувало на вільний порядок розміщення членів речення і формування різних за структурою присудків, напр.: *Ся квестія ніколи не була полякам ясна* (с. 138), *Водночас у листах багато складних речень із різними типами зв'язку (сурядним, підрядним або безсполучниковим), частини яких містять навіть якість ускладнювальні елементи, напр.: Інших фактів не навожу, але осими двома хочу вас переконати, що тепер ми, русини, не маємо ні одної партії польської, щоби для нас була справедлива* (с. 139).

Отже, листування Василя Стефаника з Іваном Франком, представлене невеликою кількістю текстів, засвідчило втілення адресатом у власній творчості західноукраїнського й покутського мовлення, а також багатьох архаїчних рис української мови, що збереглися великою мірою в діалектах південно-західного наріччя. До історичних і застарілих мовних явищ належить низка фонетичних, лексичних, морфологічних, синтаксичних елементів, започаткованих переважно в спільнослов'янський період та виявлених на різних етапах розвитку писемної української літературної мови. Стефаник і його сучасники могли сприймати такі

давні риси як закономірні й типові для рідного говору чи української мови загалом, а насправді їхні витoki значно глибші – ранні писемні або й дописемні, які можна встановити шляхом діахронного й синхронного аналізу того чи того мовного факту. Все ж історичний аналіз дає змогу не тільки виявити багато праслов'янських чи конкретно українських змін, захованих у діалектах української мови і втілених зокрема у творах Стефаника, а й констатувати, що розвиток української літературної мови відбувався на власній безперервній і тривалій історичній основі.

Література

1. Бевзенко С.П. Сполучник. *Історія української мови. Морфологія* / ред. кол.: В.В. Німчук (відп. ред.), А.П. Грищенко, М.А. Жовтобрюх, В.М. Русанівський, І.П. Чепіга. Київ: Наукова думка, 1978. С. 449–465.
2. Брус М.П. Українська мова XI–XV століть: навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2015. 400 с.
3. Ґрещук В. Взаємодія української літературної мови і південно-західних діалектів: мова новел Василя Стефаника. *Ґрещук В. Студії з українського мовознавства: вибрані праці* / упорядник Р. Бачкур. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. С. 360–375.
4. Ґрещук В. Лінгвістичне стефаникознавство: здобутки і перспективи. *Ґрещук В. Студії з українського мовознавства: вибрані праці* / упорядник Р. Бачкур. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. С. 286–304.
5. Ґрещук В. Мовна особистість Василя Стефаника в його епістолярії. *Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. 34–35. С. 104–110.
6. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. Київ: Наукова думка, 1982–2012. Т. 1–6.
7. Лесюк М. Архаїчні граматичні форми у творах Василя Стефаника. *Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. 34–35. С. 115–120.
8. Лесюк М. Василь Стефаник і українська літературна мова. *Лесюк М. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині: монографія*. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. С. 640–657.
9. Німчук В.В. Прийменник. *Історія української мови. Морфологія* / ред. кол.: В.В. Німчук (відп. ред.), А.П. Грищенко, М.А. Жовтобрюх, В.М. Русанівський, І.П. Чепіга. Київ: Наукова думка, 1978. С. 413–448.
10. Стефаник В. С. Зібрання творів : у 3 т. та 4 кн. / редкол.: С. І. Хороб (голова) та ін. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2020. Т. 1, кн. 1:

Твори / упорядк. Р. В. Піхманця. 676 с.; Т. 1, кн. 2: Листи / упорядк. Є. М. Барана. 600 с.

11. Фаріон І. Д. Мова – краса і сила: суспільно-креативна роль української мови в XI – середині XIX ст. 2-ге видання. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. 212 с.

12. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови / переклад з англійської С. Вакуленка, А. Даниленка; редактор Л. Ушкалов. Харків: Акта, 2002. 1056 с.

THE LINGUISTIC AND HISTORICAL BACKGROUND OF VASYL STEFANYK'S CORRESPONDENCE (BASED ON LETTERS TO IVAN FRANKO)

Maria Brus

Vasyl Stefanyk Carpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, str. Shevchenko, 57;
e-mail: mariia.brus@pnu.edu.ua

This article focuses on the development of Vasyl Stefanyk's creative work during the late 19th and early 20th centuries, a period marked by the revival of Ukrainian identity, nationality, and the native language. Given the dialectal basis of his literary and epistolary works, which reflected the rich and colorful speech of the Rusyn dialect, he can be considered a successor to the representatives of the "Rusyn Trinity" and a proponent of the idea of creating a unified Ukrainian literary language based on the living vernacular.

Using Vasyl Stefanyk's correspondence as an example, the study demonstrates that the Western Ukrainian region and the Pokutsk dialect contain a significant number of historical linguistic elements that have fallen into disuse or disappeared entirely from the literary language, and have largely been preserved in the dialects of the Ukrainian language, particularly those of the southwestern dialect group. These elements pertain to various levels of the Ukrainian language's development: phonetic, lexical, morphological, and syntactic. It is noted that they can not only reconstruct the history of the development of specific features of the Ukrainian language preserved in its dialects but also confirm the fact that the continuous and long-term development of the Ukrainian literary language occurred on its own historical basis.

Key words: *history of the Ukrainian language, linguistic basis, Western Ukrainian variant, Pokutsk dialect, Vasyl Stefanyk's written language.*